

Člověk a svět práce

Práce s technickými materiály, jiné vzdělávací oblasti a průřezová témata

Záměrem Rámcového vzdělávacího programu je, aby učitelé „vzájemně spolupracovali, propojovali vhodná témata společná jednotlivým vzdělávacím oborům a posilovali nadpředmětový přístup ke vzdělání“ (RVP pro základní vzdělávání, Praha: VUP, 2005, s. 19).

RVP předpokládá, že při tvorbě školních vzdělávacích programů budou učitelé spolupracovat tak, aby některá témata byla probírána ve vzájemných souvislostech.

Pro vzdělávací oblast **Člověk a svět práce** je školám umožněn pro 2. stupeň základních škol výběr vzdělávacího obsahu tak, že každá škola vybírá „nejméně dva tematické okruhy, které je nutno realizovat v plném rozsahu“ (tamtéž, s. 81). Jde o volbu ze sedmi tematických okruhů (*Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Provoz a údržba domácnosti, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií, Pěstitelské práce a chovatelství, Příprava pokrmů*). Osmý tematický okruh *Svět práce* zahrnující profesní poradenství a výchovu k volbě povolání je povinný.

Vzhledem k tradici lze předpokládat, že české školy budou mít snahu realizovat nějakou formu praktické činnosti žáků v rámci tematického okruhu s názvem *Práce s technickými materiály*. Na většině základních škol díky nadšení a probovaných učitelů nezanikly v euforii minulých let školní dílny a výuka je u žáků oblíbená, zejména pro svůj činnostní charakter. Školy mají problémy s potřebnou obnovou vybavení školních dílen, s financováním údržby náradí, nástrojů, s nákupem materiálu apod. Ale současný nedostatek kvalifikovaných pracovníků v některých (převážně dělnických a řemeslných) profesích technického charakteru podporuje nelehké rozhodování škol a to zejména v oblastech s rostoucí nezaměstnaností.

Je možné propojit praktickou činnost žáků ve školních dílnách s některými jinými oblastmi tak, jak požaduje RVP? Při praktických činnostech s technickými materiály je ve školních dílnách nejčastěji používaným materiálem dřevo. Je poměrně snadno dostupné, snadno obrobitelné, dobře se skladuje. Při práci se dřevem poznávají žáci jeho druhy, vlastnosti. Pracují s nástroji pro ruční obrábění a velmi často s jednoúčelovými elektrickými stroji. Pracují podle technické dokumentace a na základě rozvinutých dovedností také samostatně podle vlastních návrhů. Jsou vedeni k dodržování stanovených pravidel, seznamují se s modelem výrobního procesu, učí se pracovat ve skupinách, dbát na bezpečnost vlastní i ostatních. Primární je nácvik motorických dovedností, výuka musí mít převážně činnostní charakter. V praktických činnostech tak působíme komplexně k naplňování cílů základního vzdělávání zejména k rozvoji pracovních kompetencí a kompetencí k řešení problémů. Ale to nás nemůže uspokojit. Pokusíme se v dalším textu najít možnosti propojení s dalšími vzdělávacími oblastmi a průřezovými tématy tak, aby efektivita výuky činnostního charakteru byla navýšena.

Člověk a jeho svět

Dřevo je přírodní materiál, jehož zdrojem je les. K lesu má většina lidí pozitivní vztah. Žijeme v určitém prostředí (obec, město). Nedílnou součástí našeho životního prostoru jsou přírodní prvky – zejména lesy, parky. Naše životní prostředí ovlivňuje kvalitu života. Ochrana přírody (lesa) je podmínkou k uchování existence lidské společnosti na Zemi. Les poskytuje také prostor pro aktivní odpočinek, sport, nepřímo slouží k ochraně člověka a jeho zdraví. Les je nutno pečlivě ošetřovat, chránit před negativními vlivy a se dřevem jako materiálem pracovat s ohledem na jeho výjimečnost. Dřevo jako stavební materiál má tradici zejména v zemích s velkou rozlohou lesních porostů. V našich zemích je vzhledem k narůstajícím cenám energie využíváno v posledních letech dřevo také k topení.

Člověk a společnost

Naše společnost (Česká republika) má na svém území velké bohatství ve formě lesů. Tento majetek je obnovován po mnoha generacích, stromy rostou pomalu. Stát reguluje hospodaření s lesní hmotou v zájmu všech občanů. A to i u lesů, které jsou v soukromém vlastnictví. Ekonomickým problémem je vývoz dřeva a jeho prodej do zahraničí. Dobrý ekonom nechá zpracovat vytěžené dřevo na našem území a vyveze (prodá) hotové výrobky. Tím zhodnotí práci našich občanů. Někdy je těžba ale tzv. vynucená, např. při přírodních kalamitách. V tom případě je možno pro nedostatečnou kapacitu vlastního průmyslu dřevo vyvést z republiky. Často se setkáváme s protiprávním jednáním jedinců i celých skupin, kteří těží (kradou) dřevo z našich lesů. Stát se musí bránit. Je nutno myslet na další generace našich občanů, nikoliv na okamžitý prospěch.

Člověk a příroda

Strom je nedílnou součástí naší přírody. Poznání zákonitostí jeho existence se zabývá biologie rostlin. Člověk je celým svým životem navázán na přírodní prostředí ve kterém hraje les dominantní roli. V průběhu celého vývoje lidstva využívá přírodu k udržení své existence na Zemi. V posledních desetiletích si ale člověk uvědomuje omezené možnosti přírodního prostředí a usiluje o jeho ochranu z hlediska udržitelného rozvoje na Zemi. Příroda umožňuje člověku pohyb v krásném a zdravém prostředí na celé zeměkouli. Les se vyskytuje v různé podobě, rozsahu i kvalitě v různých regionech na světě. Dřevo jako přírodní materiál má specifické fyzikální a chemické vlastnosti. Tyto vlastnosti umíme využívat při zpracování dřeva.

Umění a kultura

Ke dřevu vzniká v průběhu života citový vztah a proto se výrobky ze dřeva lidé rádi obklopují. Ve školní práci se dřevem musí učitel respektovat a dodržovat potřebné estetické hledisko tak, aby nedocházelo k výrobě neúčelných a zejména nevkusných dekorativních předmětů. Zde lze doporučit spolupráci s učitelem výtvarné výchovy. Na druhé straně je dřevo používáno výtvarnými umělci často jako materiál pro vizuálně obrazné vyjádření. Návštěva výstavy, exkurze do ateliéru, seznámení s výtvarnými technikami – to všechno může být pro výuku praktických činností se dřevem velmi přínosné. Tvořivá „umělecká“ práce dětí se dřevem může být vhodným doplňkem klasické „technické“ činnosti. Vzniká také potřebné poznání, že výtvarná činnost nemá potřebnou kvalitu bez řemeslného základu. Dřevo je nezastupitelný materiál při výrobě některých hudebních nástrojů. Jeho vlastnosti přetrvávají při dobrém zacházení po celá staletí.

Člověk a zdraví

Les je přirozeným prostorem pro pohyb ve zdravém prostředí. Jeho pěstování a ochrana je v zájmu společnosti i z hlediska působení na zdraví občanů. Dřevo je materiál, který je využíván pro svoje vlastnosti pro výrobu sportovního nářadí. V posledních letech je tento tradiční materiál vytlačován uměle vytvořenými materiály u kterých je pomocí moderních výrobních technologií dosahováno stále lepších vlastností.

Environmentální výchova

Les považujeme za ekosystém, v průběhu vývoje dochází k změně krajiny pod vlivem člověka. Význam lesa je produkční (dřevo) a mimo produkční (přírodní zdroj, životní prostředí, zadržování vody, regulátor kvality ovzduší, prostředí pro život zvířete). Vztah k životnímu prostředí a snaha o udržení všech kvalit souvisí i se způsobem zpracování a efektivního využití dřeva.

Zkušenosti ze zahraničního školství (např. Norsko, Švédsko, Finsko, Švýcarsko) ukazují, že práce se dřevem ve školních dílnách má v základním vzdělávání své místo.